

Eerste meldingen van de Toegeknepen korfmossel *Corbicula fluminalis* (O.F. Müller, 1774) uit de provincie Friesland

Anthonie D.P. van Peursen & Jaap H. de Boer

First record of *Corbicula fluminalis* (O.F. Müller, 1774) from the Dutch province of Friesland

Summary. One live, adult specimen of *Corbicula fluminalis* (O.F. Müller, 1774) was found on the bank of a canal in Leeuwarden on January 5th, 2021 by Lisette Cuperus. The animal was attached to a pannier that was dredged from the canal, along with many specimens of the Quagga mussel *Dreissena bugensis* Andrusov, 1897. On June 8, 2021, another location for *Corbicula fluminalis* was discovered in the province of Friesland, near the town of Harlingen.

Inleiding

In Spirula 427 geeft Mienis (2021) een overzicht van de tot nu toe bekende locaties van de Aziatische korfmossel *Corbicula fluminea* (O.F. Müller, 1774) in de provincie Friesland. In aansluiting daarop melden wij de eerste waarnemingen van de Toegeknepen korfmossel *Corbicula fluminalis* (O. F. Müller, 1774) uit deze provincie. Deze vondsten zijn des te opmerkelijker omdat de soort juist af lijkt te nemen in de Nederlandse wateren.

De eerste waarneming

Bij een check van de website Waarneming.nl op meldingen van Aziatische korfmossel van locaties tussen Harlingen en Leeuwarden stuitte de tweede auteur op een melding van deze soort uit een stadsgracht in Leeuwarden. De waarnemer, Lisette Cuperus, vond dit dier op 5 januari 2021, vastgehecht aan een opgedregde fietstas (fig. 1, 2). De fietstas lag op de oostelijke oever van de Ooster Stadsgracht, bij het fietsbruggetje in het Cam-

buursterpad, tussen het Hoeksterpad en de Oostersingel (fig. 3). Op de foto die Lisette bij de waarneming had geplaatst (fig. 4) leek het echter te gaan om de Toegeknepen korfmossel. Dit werd bevestigd door de eerste auteur.

De 'Liwwadder' Toegeknepen korfmossel

Dit is een bijzondere vondst, omdat het een flinke sprong noordwaarts betekent voor deze soort in ons land. In de uitgebreide *Corbicula*-collectie van de eerste auteur komt het materiaal uit Overijssel nog het meest in de buurt. Het betreft 4 monsters:

- IJssel, bij spoorbrug in Zwolle (12-04-1996, H. de Vries);
- IJssel, Katerveer bij Zwolle (12-04-1996, H. de Vries; 14-03-2004, verzamelaar onbekend);
- IJssel, Katerveersluizen bij Zwolle (14-03-2004, verzamelaar onbekend);
- Twentekanaal bij Hengelo, op circa 2 m diepte naast de Zwaai-kom (08-04-2007, W.J. Kuijper).

Fig. 1, 2. De fietstas waarop de Toegeknepen korfmossel was vastgehecht. Op deze fietstas zijn ook doubletten zichtbaar van *Dreissena spec.*, waarvan in ieder geval de Quaggamossel goed herkenbaar is. Foto's Lisette Cuperus.

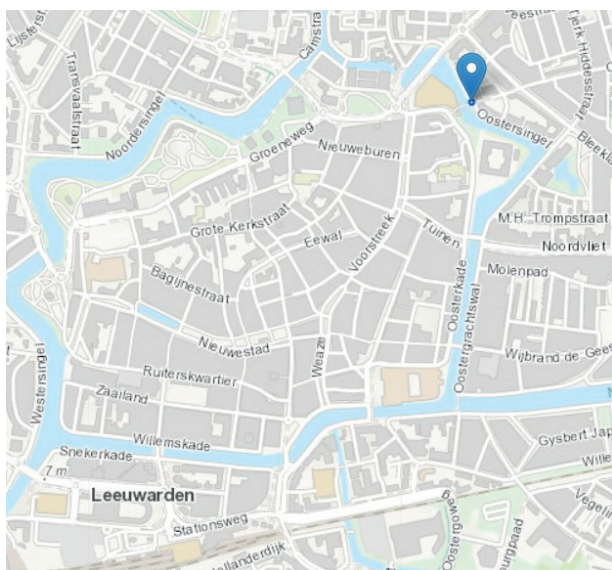

Fig. 3. Plattegrond binnenstad Leeuwarden met vondslocatie van de fietstas. Bron: Wikipedia

Fig. 4. De Toegeknepen korfmossel uit Leeuwarden. Foto Lisette Cuperus.

Deze vier vondsten zijn duidelijk te linken aan het voorkomen van deze soort in de grote rivieren (in dit geval de IJssel). De Veldgids slakken en mossels (Jansen, 1915: 232), Verspreidings-atlas.nl en Waarneming.nl geven eenzelfde beeld: buiten Friesland zijn de noordelijkste vondsten van deze soort verbonden met het stroomgebied van de IJssel. De meest noordelijke melding ten oosten van het IJsselmeer betrof een vondst van deze soort in de monding van de IJssel, in het Ketelmeer (Jansen, 2015: 232).

Een tweede vondslocatie in Friesland

Op 8 juni 2021 vingden Harrie Bosma en Jaap de Boer tot hun grote verrassing drie levende dieren, acht lege doubletten en een losse klep van de Toegeknepen korfmossel in de Achlumer Feart, net ten zuidoosten van Harlingen [coördinaten (in decimale graden NB en OL): 53.169718, 5.455855] (fig. 5, 6). De Achlumer Feart is een voormalige getijdenrivier, die tegenwoordig het Van Harinxmakanaal verbindt met het dorp Achlum. De vondslocatie is dicht bij het Van Harinxmakanaal. Twee zoek-

Fig. 5. Vondstlocatie van de Toegeknepen korfmossel in de Achlumer Feart, onder Harlingen. Op de achtergrond is een bedrijventerrein zichtbaar in Harlingen-Almenum. Harrie Bosma hanteert het schepnet. Foto Jaap de Boer.

pogingen meer landinwaarts (richting Achlum) in deze vaart leverden geen andere korfmossels op.

Overige malacofauna

Op deze vondstlocatie van de Toegeknepen korfmossel werden ook de Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* (G.B. Sowerby I, 1832) en de Aziatische korfmossel levend aangetroffen en een leeg doublet van de Bolle stroommossel *Unio tumidus* (Donovan, 1802). Het samen voorkomen van Aziatische korfmossel, Toegeknepen korfmossel en Brakwaterstrandschelp in de Achlumer Feart is tamelijk ongewoon.

De vondst van de Toegeknepen korfmossel onder Harlingen was 'bijvangst' van een inventarisatie van het voorkomen van de Brakwaterstrandschelp (De Boer & Bosma, 2021). Op vrijwel alle locaties in de kleistreek tussen Harlingen en Leeuwarden werd ook de Aziatische korfmossel aangetroffen. En, net als op de fietstas in Leeuwarden, bleek de Quaggamossel *Dreissena bugensis* Andrusov, 1897 veel voor te komen, vaak naast de Driehoeksmossel *Dreissena polymorpha* (Pallas, 1771). Ook de Quaggamossel is dus ingeburgerd in Friesland.

Tot slot

Er was bij de eerste auteur al een eerdere vondst bekend uit Friesland, maar die was zo afwijkend dat hij daar niet eerder melding van heeft gemaakt. Op 9 september 2017 vond W.J. Kuijper één losse klep op een pad voor de hoge zeereep op Schiermonnikoog. Hoewel de locatie erg atypisch is en het niet om een doublet gaat, is het exemplaar wel opgenomen in de collectie van de eerste auteur.

Het exemplaar van de Toegeknepen korfmossel dat door Lisette Cuperus werd waargenomen is helaas niet bewaard gebleven. Lisette heeft de soortnaam van deze melding op Waarneming.nl inmiddels gewijzigd.

Het monster Toegeknepen korfmossel uit de Achlumer Feart is verdeeld onder Harrie Bosma en de twee auteurs.

Oproep

Gezien de grote afstand tussen de waarnemingen van de Toegeknepen korfmossel in het stroomgebied van de IJssel en het noorden van Friesland willen we iedereen die geïnteresseerd is in zoetwatermollusken oproepen om speciaal te letten op het voorkomen de Toegeknepen korfmossel in de provincie Friesland. Van nieuwe waarnemingen worden wij graag op de hoogte gebracht, persoonlijk en/of door de waarneming in te voeren in Waarneming.nl.

Dankwoord

Hierbij bedanken we Lisette Cuperus voor haar melding op

Fig. 6. Vers gevangen Toegeknepen korfmossels uit de Achlumer Feart. Foto Jaap de Boer.

Waarneming.nl en het beschikbaar stellen van alle informatie inclusief de foto's. Wetterskip Fryslân bedanken we voor de betrokkenheid bij de inventarisatie van de wateren van en rond Harlingen en het Van Harinxmakanaal.

Geraadpleegde bronnen

DE BOER, J. & H. BOSMA, 2021. De Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* (G.B. Sowerby I, 1832) in Friesland. – Spirula 428: 29-35.

JANSEN, E. A., 2015. Veldgids Slakken en mossels. – KNNV Uitgeverij, Zeist.

MIENIS, H.K., 2021. Een eerste overzicht betreffende de verspreiding van de Aziatische korfmossel *Corbicula fluminea* in het binnenwater van de provincie Friesland. – Spirula 427: 14-15.

VAN PEURSEN, A.D.P., 2013. Nadere informatie over de verspreiding van *Corbicula*'s in Europa en in België en Nederland in het bijzonder. – Gloria Maris 52(3-4): 62-78.

WAARNEMING.NL. Geraadpleegd 6 juli 2021.

WAARNEMING.NL. <https://waarneming.nl/observation/205264317/>. Geraadpleegd 6 juli 2021.

VERSPREIDINGSATLAS.NL. Geraadpleegd 6 juli 2021.

Adressen van de auteurs

adppeursen1951@gmail.com
j.h.de.boer@kpnmail.nl

Hoe gaat het met de Toegeknepen korfmossel? – Een oproep

De twee recente waarnemingen van de Toegeknepen korfmossel *Corbicula fluminalis* in Friesland (zie hierboven) waren verrassend, omdat de indruk bestaat dat deze soort achteruit gaat in Nederland. Om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling door de tijd heen, en in de huidige stand van zaken, willen we graag een analyse maken van waarnemingen van deze soort. We vragen de Spirula-lezers daarom om hun waarnemingen van de Toegeknepen korfmossel (ook als die al langere tijd geleden gedaan zijn) in te voeren in waarneming.nl (zo mogelijk met een duidelijke foto van de schelp) of aan één van ons door te geven. Waarnemingen die al ingevoerd zijn hoeven uiteraard niet nog eens gemeld te worden. Bij voorbaat dank!

Anthonie van Peursen
Jaap de Boer